

Popper z Podhrágy

JAN ŽUPANIČ

Pozdější baron Leopold (maď. Lipót) Popper (1822–1886) se narodil v hornouherské obci Hliník nad Váhom,[1] ale jeho rod měl údajně české kořeny. Podle neověřených zdrojů měl být jeho prvním známým předkem Leopold, který žil na přelomu 17. a 18. století. Jeho syn Jacob Jehuda (*1710–1715, zemř. 1781) pravděpodobně v důsledku vydání familiantského zákona roku 1726 odešel do Uher. V Trenčíně se oženil se zdejší rodačkou Rachel (kol. 1720–1782) a zemřel v Kotešové u Bytče. Leopold byl potomkem jeho syna Samuela (1741–1825), který se z Kotešové přestěhoval do sousedního Hliníku. Ze dvou manželství měl řadu potomků. Ve druhém manželství s Catharinou (zřejmě 1758 – 1830) se mu vedle dalších dětí narodil syn Hermann (Herschel) (zřejmě 1798 – 1858). Také jeho rodina, kterou založil s manželkou Jached Neumannovou, byla velmi početná a není překvapivé, že Hermannova ekonomická situace nebyla nejlepší.[2]

Hermannův nejstarší syn Leopold se narodil do velmi skromných poměrů. Ve 30. letech proto odešel do Pešti, kde se živil prodejem otýpek klestí. Měl ale mimořádný obchodní talent a záhy si založil v Komárně vlastní obchod se dřevem. Za revoluce let 1848–1849 bojoval v uherské armádě jako poručík. Po skončení bojů nebyl jako nižší důstojník ze strany c. k. úřadů perzekuován a proto se mohl vrátit zpět k podnikání, usadil se v rodném Hliníku a založil zde velkoobchod se dřevem. Jeho firma se rychle rozvíjela a záhy se stala jednou z největších v monarchii. Její vzestup umožnil zejména bouřlivý rozvoj uherských železnic v 60. a 70. letech a také rozmach stavitelství. Popperův podnik byl dokonce jedním z hlavních evropských vývozců dřeva a dodával materiál i na stavbu Suezského průplavu. Leopold jako jeden z prvních rakousko-uherských podnikatelů odhalil ekonomický potenciál Haliče a investoval velké prostředky do vybudování parních pil v této provincii, čímž významně přispěl k její industrializaci a rozvoji.[3]

Za své zásluhy o monarchii byl Popper vyznamenán zlatým Záslužným křížem a později také řádem Železná koruna III. třídy. Přestože měl jako nositel tohoto stupně řádu nárok na rytířský titul, nikdy o něj nepožádal. Důvod tohoto rozhodnutí neznáme, je ale možné, že se za ním skrývalo jeho uherské vlastenectví. Šlechtictví získané na základě řádů totiž umožňovalo

[1] ÖBL, Bd. 8, s. 206 uvádí jako datum jeho narození 15. 2. 1821, ovšem jako místo chybně východočeský Chotěšov (tento omyl vznikl záměnou se slovenskou obcí Kotešová, maď. *Kotessó*). Podle *Popper Family Genealogy*, (online) se narodil 15. 2. 1821 v Hliníku nad Váhom. Sám Leopold ovšem v žádosti o udělení stavu svobodných pánů roku 1882 uvedl rok 1822 a jako místo narození Hliník nad Váhom. AVA, Adelsarchiv, Leopold Popper von Podhrágy, Freiherrstand 1882.

[2] *Popper Family Genealogy*, (online).

[3] ÖBL, Bd. 8, s. 206.

získal jen rakouského titulu. Přestože rakouské tituly samozřejmě platily i v Uhrách, rozhodl se Leopold jít jinou cestou a usilovat o šlechtictví uherské.[4] Protože měl na nobilitaci de iure nárok, nepředstavovalo jeho povýšení žádný problém. Listinou z 23. září 1869 byl za své zásluhy o rozvoj ekonomiky země svatoštěpánské koruny, zejména lesního hospodářství a zemědělství, vytvoření několika tisíc pracovních míst a za podporu chudého hornouherského obyvatelstva povýšen do uherského šlechtického stavu s predikátem **Popper z Podhrágy (podhrágy Popper/Popper de Podhrágy)** a byl mu udělen erb:[5]

Ve zlato-modře polceném štítě s černým lemem, ve kterém se vidí osm zlatých včel, vyrůstá ze zlatého trovrší jedle přirozené barvy. Na štítě stojí dvě korunované turnajské přílby. Z pravé s modro-zlatými příkrývadly vyrůstá zlatý lev s červeným jazykem, na levé s černo-zlatými příkrývadly jsou dvě otevřená křídla, každé s jednou zlatou včelou. Pod štítem je zlatá páska s černým heslem LABORE ET PERSEVERANTIA.

Zajímavé je použití dvou příleb, u uherské nižší šlechty jinak nepříliš časté. Tento prvek zřejmě naznačoval Leopoldův nárok na rytířský titul, jehož nositelé v Rakousku takové erby užívali. Uhry, jejichž nižší šlechta byla na rozdíl od rakouské jednotná, ale rozdělení na rytíře a prosté šlechtice neznaly.[6]

Když však Leopold o třináct let později získal nejvyšším rozhodnutím 4. května 1882. za svou veřejně prospěšnou činnost řád Železné koruny II. třídy, jednal již jinak. Důvod změny postojů neznáme, faktem ale je, že 10. prosince téhož roku požádal předlitavské ministerstvo vnitra o povýšení do stavu svobodných pánů na základě řádových statut.[7] Žádosti bylo samozřejmě obratem vyhověno a listinou ze 16. prosince 1882 byl Leopold povýšen do stavu svobodných pánů s predikátem **svobodný pán Popper z Podhrágy (Freiherr Popper de Podhrágy)** a byl mu polepšen erb.[8] Výrazem jeho patriotismu se stala alespoň uherská vlajka, kterou nově držel lev na jedné z příleb:

Štít zůstal nezměněn. Na něm je postavena koruna svobodných pánů, na které spočívají dvě korunované turnajské přílby. Z pravé s modro-zlatými příkrývadly vyrůstá zlatý lev s červeným jazykem držící v předních tlapách červeno-bílo-zelený prapor obtočený kolem zlatého ratiště. Na levé s černo-zlatými příkrývadly jsou dvě otevřená křídla, každé s jednou zlatou včelou. Štítonoši jsou dva zlatí lvi s červenými jazyky stojící na bronzové arabesce, na níž je zavěšena zlatá páska s černým heslem LABORE ET PERSEVERANTIA.

Díky svým podnikatelským úspěchům patřil na konci svého života baron Popper mezi nejbohatší občany monarchie. Část získaných prostředků investoval do nákupu nemovitostí a velkostatků. Díky tomu se stal patronem patnácti farností, což antisemitský tisk ostře kritizoval.[9] Jeho velkým úspěchem a také stvrzením společenského vzestupu byl nepochybně získání panství Bytča, na kterém se narodil. Roku 1861 si je nejprve pronajal od rodu Esterházyů a o sedm let později také odkoupil. Jedním z jeho sídel se tak stal bytčanský zá-

[4] J. ŽUPANIČ, *Nová šlechta*, s. 61 a 95.

[5] MOL, *Királyi könyvek*, 68. kötet, fol. 74–76.

[6] J. ŽUPANIČ, *Nová šlechta*, s. 95.

[7] Je zajímavé, že požádal o povýšení do stavu svobodných pánů „dědičných zemí“, nikoli Rakouského císařství. Listinou mu však byl samozřejmě udělen rakouský baronát. AVA, Adelsarchiv, Leopold Popper von Podhrágy, Freiherrnstand 1882.

[8] Tamtéž.

[9] *Semigotha* 1913, s. 383.

Sobášny palác v Bytči

mek s tzv. Sobášným palácem, vzácnou a ojedinělou renesanční stavbou. Protože byl ale celý komplex roku 1856 vážně poškozen požárem, nechal jej nový majitel opravit. Podporoval také své souvěrce ve městě a okolí a v Bytči nechal vystavět židovskou školu. Zemřel v březnu 1886 v San Remu. Pohřben byl v neoklasicistní hrobce, jíž si nechal vystavět na židovském hřbitově v Hliníku nad Váhom.[10]

Leopoldovou první manželkou byla Eveline Rosenthalová (1824–1883). Jejich rodina byla velmi početná a dospělosti se dožilo celkem devět dětí.[11] Z druhého manželství s Rosou Eisenbergovou měl syna Roberta a dvě dcery. Zatímco Leopold i jeho žena zůstali až do smrti členy židovské církve, všichni jejich potomci zřejmě konvertovali ke křesťanství.

Není bez zajímavosti, že jak dcery, tak synové uzavřeli manželství většinou s příslušníky dalších nobilitovaných rodin, často velmi úzce spojených s Uherským královstvím. Nejstarší dcera Adele (1843–1912) si vzala Ferdinanda Löwensteina (1833–1866), se kterým měla vedle tří synů dceru Katharinu (1864–1908), jež se později provdala za svého strýce barona Bertholda Arpáda Poppera (1857–1929). Cäcilia (1846–1916) byla od roku 1869 manžel-

[10] *Sobášny palác v Bytči*, (online); *História Židov v Bytči*, (online); *Hrobka baróna Leopolda Poppera von Podhragy*, (online). Není bez zajímavosti, že bytčanský pivovar dodnes nese jméno Popper.

[11] *Viz Popper Family Genealogy*, (online); *GenTeam.at*, (online).

Rodová hrobka na židovském hřbitově v Hliníku nad Váhom

kou Heinricha Goldbergera de Buda (1832–1907). Jeannette (1850–1917) se provdala za Adolf Schenka von Ledicz (1838–1895). Jejich dcera Valerie (1875–1945) se později stala ženou Antona hraběte Auersperga (1868–1924).[12] Adolfiné Amalie (1851–1917) si vzala za muže Roberta Simona Biedermanna z Turony (1849–1920), majitele moravského panství Jevišovice, jenž pocházel z jiné vlivné velkopodnikatelské rodiny. Emmy (Esther) (1856–1936) byla od roku 1877 ženou Simona Davida Cahn-Speyera (1842–1918). Ten pocházel z bankéřské rodiny z Frankfurtu nad Mohanem a později se stal viceprezidentem Společnosti české severní dráhy (*Böhmische Nordbahn-Gesellschaft*).

V Leopoldově podnikání pokračovali jeho synové. Nejstarší Alexander (1855–1923) se roku 1885 ve Vídni oženil s markýzou Biankou Marchesi di Castrone (1863–1940). Přestože sňatek byl civilní, šlo údajně o první případ manželství mezi židem a katoličkou a byl povolen přímo papežským stolcem.[13] Po rozpadu monarchie užíval Alexander stejně jako jeho bratři jména Popper-Podhrágy. Zemřel v únoru 1923 ve Vídni, kde se svou rodinou žil.

[12] Jejich dcera Hildegard (1895–1981) se roku 1922 provdala za barona Otto Parnegga resp. Pollaka z Parnegggu (1878–1937). Roku 1928 se s ním rozvedla a ještě téhož roku se provdala za Augusta Herriota (1885–1952). I toto manželství bylo roku 1938 rozvedeno. Jejím třetím mužem se pak stal roku 1946 baron Louis Nathaniel de Rothschild (1882–1955).

[13] *GenTeam.at*, (online); *Semigotha* 1913, s. 383.

V manželství se mu narodili tři synové.[14]

Nejmladší Ernst (1891–1978), majitel pily ve štýrském Retteneggu, byl krátce po anšlusu Rakouska v květnu 1938 zatčen a deportován do Dachau a odtud do Buchenwaldu. V lednu 1939 byl propuštěn a spolu s manželkou odjel do USA. Zemřel v Great Barrington ve státě Massachusetts.

Jeho bratři Friedrich Leopold (1886–1953) a Leopold (1886–1986) žili po většinu života v Rakousku, kde jsou potomci druhého z nich usazeni dosud. Friedrich patřil po první světové válce mezi přední rakouské legitimisty. Jako majitel bankovního domu *Hermann Kortí & Co.* a velkostatku a zámku Unterberg u dolnorakouské obce St. Corona am Wechsel měl značný vliv a po anšlusu své země podporoval protiněmecký odpor. V letech 1938 a 1939 byl opakovaně zatčen gestapem. Roku 1939 nakonec uprchl do Londýna a jeho majetek ve Vídni byl zabaven. Roku 1919 se oženil se slavnou operní zpěvačkou Marií Jeritzou (1887–1982), vlastním jménem Marií Jedličkovou, ale manželství bylo roku 1935 rozvedeno.

Baron Berthold Arpád (1857–1929) založil spolu s bratrem Arminem (1860–1924) a německým podnikatelem Friedrichem Juliem Schreyerem (1861–1932) parní pilu a hoblůvačku Berthold & Armin von Popper & Schreyer (*Dampfobel- und Sägewerke Berthold & Armin von Popper & Schreyer*) a nedaleko východohaličského města Dolina (dnes *Dolyna*, Ukrajina) další velký dřevařský podnik. Berthold Arpád byl dvakrát ženatý. První manželství, jež uzavřel se svou neteří Katharinou (1864–1908), dcerou své sestry Adele (1843–1912) a Ferdinanda Löwensteina (1833–1866), zůstalo bezdětné. Z druhého s Dánkou Mary Christensenovou měl dceru a dva syny. Zemřel v květnu 1929 v polském Lvově.

Nejmladší Leopoldův syn Armin (1860–1924) zdědil z rodového majetku velkostatek Bytča. Podnikal spolu bratrem Bertholdem Arpádem a v letech 1899–1910 vlastnil velkostatek Rožnov pod Radhoštěm (kde byl i spolumajitelem pivovaru) a do roku 1906 velkostatek Loučka u Valašského Meziříčí. Na svých moravských panstvích ale těžil dřevo takovou měrou, že se stal terčem opakovaných interpelací ze strany valašských poslanců moravského zemského sněmu.[15] Zřejmě proto své zdejší državy záhy prodal. Armin se věnoval se také politice a stal se poslancem uherského sněmu za město Čadca. Navíc byl i znalcem historie a vydal mimo jiné studii o politice Napoleona I. *Über die orientalische Politik Napoleons*. S manželkou Hermine von Hahn (1861–1938), měl dva syny a dceru Hedwig (*1889). Ta roku 1909 vystoupila z židovské obce a krátce nato se provdala za velkopřemyslníka Ottu (od roku 1911 šlechtice) Redlicha (*1882), prokuristu cukrovaru „A. Popper & Comp.“ Mladší syn Arthur (*1894) se roku 1923 v Brně oženil s Gertrude Schickhardtovou (*1898).

Starší syn Lothar (1887–1963) vystudoval gymnázium ve Vídni a později zde získal doktorát. Po otci zdědil velkostatek Bytča, ovšem značně zmenšený první pozemkovou reformou. Na Slovensku zůstal i po druhé světové válce a komunistickém převratu, po kterém přišel o veškerý majetek. Tragicky zahynul v září 1963 v Bytči pod koly projíždějícího rychlíku. Omylem totiž nevystoupil na nádraží, ale již na návštěvidle, kde osobní vlak, ve kte-

[14] Srov. S. LILLIE, *Was einmal war*, s. 891 an., 897 an.; též *Jüdische Sammler und Kunsthändler (Opfer nationalsozialistischer Verfolgung und Enteignung)*, (online).

[15] J. HALA, *Antonín Hulka a Maxmilián Pilát, poslanci z Valaška*, (online), kap. 3. 2 Činnost na moravském zemském sněmu v letech 1890–1906.

rém cestoval, zastavil. Roku 1920 se ve Vídni oženil s Eugeníí Kohlovou von Kohlenegg (*1896/97), se kterou měl jediného syna Wilhelma (Viliama) (1921–2000). Ten se později stal inženýrem, z Československa emigroval a zemřel bez potomků.[16]

fotografie – Jan Županič

kresby – Michal Fiala

kresby – vložená barevná příloha A, s. 15

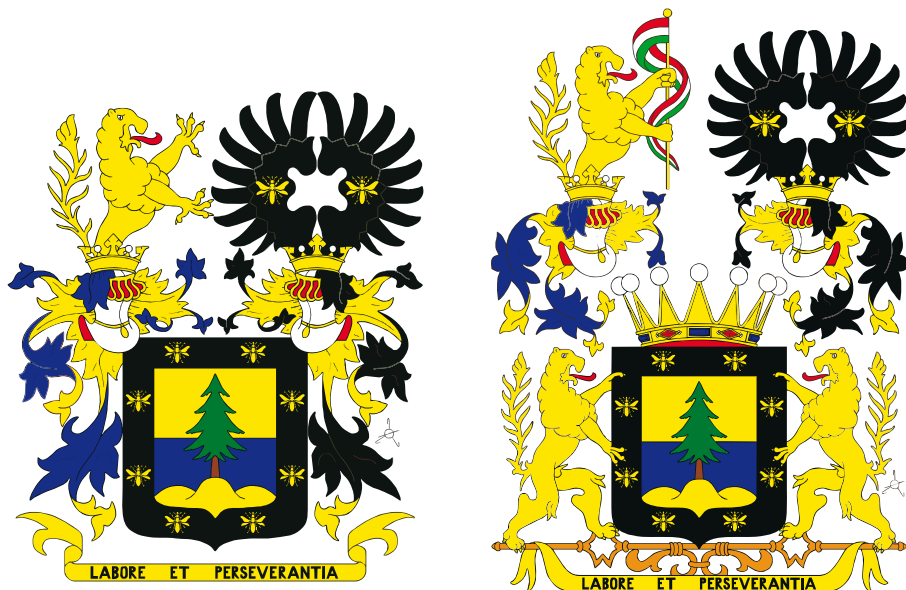
---

[16] *Hrobka baróna Leopolda Poppera von Podhragy*, (online).

Marek Starý
Rytíři
a pochybní
rytíři
Slavkovští
ze Skalice
a Šonova

Pečet Buriana Slavkovského ze Skalice na jeho kšaftu z roku 1567.
SOA Třeboň, Cizí rody, kart. 83, i.č. 472, sign. ze Skalice 2

- † [1] šlechtic Popper z Podhrágy, 1869
∧ [2] svobodný pán Popper z Podhrágy, 1882
kresby: Michal Fiala

Jan Županič
Popper z Podhrágy